

Секція 3. Фінансова політика: проблеми і напрями удосконалення.

Лебединська Л. Д., к.е.н., доцент, Ремньова Л. М., к.е.н., доцент,
Чернігівський державний інститут економіки і управління
(м. Чернігів, Україна)

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ

У зв'язку з еволюцією пріоритетів сучасного суспільного розвитку і трансформацією соціально-економічних систем принципового значення набуває обґрунтування основних тенденцій і перспектив розвитку страхового бізнесу в Україні. Із кардинальною зміною фундаментальних атрибутів господарювання в страховому секторі нашої країни під наростаючим тиском процесів глобалізації та міжнародної інтеграції чітко відслідковуються наступні економічні тенденції: концентрація страхового і перестрахового капіталів; злиття страхового, банківського і позичкового капіталів та формування транснаціональних фінансових груп; концентрація споживачів страхових послуг; зміна традиційних форм і видів страхових послуг; розширення асортименту страхових продуктів.

При цьому основними детермінантами сучасного етапу розвитку є суттєва активізація процесів інтеграції світового страхового простору і реструктуризація вітчизняного ринку страхових послуг з приходом іноземного капіталу. В умовах, коли страхові ринки країн Центральної і Східної Європи вже практично поділені, особливо привабливими для іноземного капіталу залишаються ринки країн пострадянського простору, що в повній мірі стосується і України. Поступове збільшення присутності іноземних інвесторів у страховій системі є закономірним наслідком процесів вступу нашої країни до СОТ та її входження у світове економічне співтовариство.

На сьогоднішній день частка іноземного капіталу на вітчизняному страховому ринку є вже значною. Так, зокрема, як зазначив заступник голови ради Ліги страхових організацій України (ЛСОУ) Олександр Залетов, на початок 2013 р. на страховому ринку України працювало 112 страхових компаній з іноземним капіталом або 27,1% всіх зареєстрованих страховиків, з них 84 "ризикових" страхових компаній, і 28 страховиків по страхуванню життя. Загальний обсяг іноземних інвестицій на вітчизняному страховому ринку становить 468,3 млн. євро [2].

Про те, що національна галузь страхування стає все більш привабливою для іноземних інвесторів можна судити хоча б того факту, що в 2006 році кількість страхових компаній з іноземним капіталом становила всього 66 або 16% від загальної кількості страховиків [1]. Тобто за період з 2006 по 2013 роки в результаті зміни чинного законодавства і лібералізації страхового ринку кількість страхових компаній з іноземним капіталом в Україні зросла у 1,7 рази, а їх питома вага збільшилась на 11,1 пунктів.

Іноземний капітал на українському страховому ринку в розрізі країн походження залишається відносно незмінним. Так, на Австрію доводиться 15,6% інвестицій, Росію - 9,8%, Казахстан - 5,5%, США - 4,8, Нідерланди - 3,8%, Франції - 2,9%, Німеччину - 2,1 %. На Кіпр і офшорні території Великобританії припадає понад 40% інвестицій. Такі показники, на думку Олександра Залетова, в цілому характерні для ринків, що розвиваються [2].

Основними методами проникнення іноземного капіталу на страховий ринок України найчастіше є відкриття дочірньої компанії або купівля вітчизняної страхової компанії із подальшим інвестуванням значної кількості фінансових ресурсів. При цьому іноді операції можуть проводитися не прямо, а через афільовані компанії [4]. За оцінками О.С. Журавки, більше ніж у 25 українських страховиків інвестиції іноземних компаній шляхом придбання часток у статутному капіталі становлять 51% і вище. Водночас, він вважає, що оптимальним було б, щоб частка участі становила близько 50%, а не 90-95%, як це відбулося в Польщі, Угорщині та інших країнах [3].

Зазначені тенденції реструктуризації вітчизняного ринку страхових послуг під тиском іноземного капіталу на сьогоднішній день вітчизняними науковцями оцінюються неоднозначно. Так, зокрема, не заперечується, що збільшення присутності іноземного капіталу в страховому секторі України є чинником подальшого розвитку вітчизняного страхового ринку, потенціал якого залишається не реалізованим повною мірою у зв'язку з низьким рівнем капіталізації і великими ризиками. Водночас, вченими висловлюються діаметрально протилежні точки зору щодо негативного впливу експансії іноземного капіталу на економічну безпеку країни і закономірне послаблення конкурентних позицій вітчизняних страхових компаній. В цьому контексті актуалізується необхідність дослідження ролі іноземного капіталу на страховому ринку, а також виявлення всіх можливих чинників, які визначають переваги та недоліки присутності страховиків з іноземним капіталом в Україні.

Ретроспективний аналіз історії іноземного страхування свідчить, що в країнах пострадянського простору іноземні страхові компанії в певні історичні періоди відігравали важливу роль в активізації розвитку окремих секторів страхового ринку, зміцненні міждержавних відносин, прискоренні інтеграційних процесів, а також наданні імпульсу здоровій конкуренції вітчизняним страховикам. Водночас, не заперечуючи позитивних наслідків експансії іноземного капіталу на початковому етапі формування страхових ринків країн Центральної та Східної Європи, вітчизняні й зарубіжні вчені піднімають проблему визначення критичної межі присутності іноземного капіталу, за якою вже знаходиться точка неповернення. Так, зокрема, ряд експертів зазначають, що при досягненні певної межі насиченості ринку страхових послуг присутність іноземного капіталу вже не дає первинного ефекту і

викликає тільки наслідування інтересів країн походження капіталу. Як на наш погляд, достатньо виваженою є точка зору Ткаченко Н.В. стосовно необхідності знаходження компромісу між обмежувальними заходами, які передбачають стримування іноземних інвестицій з метою захисту національних страховиків, і стимулювальними заходами, що мають на меті підвищення капіталізації страхового ринку України за рахунок залучення іноземних інвестицій у страхування [4].

Як на наш погляд, саме з компромісних позицій і слід оцінювати вплив іноземного капіталу на страховий ринок України, маючи на увазі, що завжди будуть присутні як переваги, так і недоліки зазначених процесів. Так, зокрема, на підставі систематизації існуючих точок зору науковців стосовно даної проблеми до позитивних наслідків приходу іноземних страхових компаній на вітчизняний страховий ринок слід в першу чергу віднести: інтеграцію у світове співтовариство; активізацію конкуренції на внутрішньому страховому ринку та інтенсифікацію діяльності національних операторів; підвищення капіталізації та ємності національних страхових галузей за рахунок коштів іноземних інвесторів; залучення іноземних інвестицій у розвиток страхової інфраструктури; підвищення якості страхових послуг та зниження витрат на їх надання; покращення організаційного та фінансового менеджменту; запровадження міжнародного досвіду ведення страхової справи та використання передових страхових технологій і „ноу-хау”.

При цьому, як показав український досвід, активне впровадження новітніх технологій збуту та корпоративних традицій роботи відбувається і в тому випадку, коли іноземні інвестори купують страхові компанії з розвиненою мережею філій і налагодженими каналами реалізації страхових послуг, і при купівлі дрібних та маловідомих компаній, як правило, заради ліцензії. В цьому випадку іноземні інвестори змінюють назву вітчизняної страхової компанії та стратегію просування на ринку, повністю запозичуючи методи роботи материнської компанії.

В площині вищезазначеного безумовними перевагами приходу іноземного капіталу на вітчизняний страховий ринок з точки зору страхувальників є збільшення асортименту страхових послуг, підвищення їх якості та сервісного обслуговування клієнтів за рахунок удосконалення бізнес-процесів і впровадження інноваційних технологій, зменшення собівартості страхових продуктів завдяки підвищенню рівня конкуренції та приходу на вітчизняний страховий ринок більш дешевих фінансових ресурсів.

Водночас, експансія іноземного капіталу неминуче приводить до витіснення з ринку невеликих страхових компаній, які не можуть конкурувати з іноземними компаніями за рівнем якості обслуговування та вартості страхових послуг. Крім того, до негативних чинників експансії іноземного капіталу в результаті надмірної лібералізації українського страхового ринку слід віднести: ускладнення нагляду за діяльністю страхових компаній; втрату національного контролю над акумульованими у сфері страхування інвестиційними ресурсами та їх спрямування на міжнародні фінансові ринки; ціновий демпінг з боку найбільших іноземних страховиків; скорочення висококваліфікованого та управлінського персоналу у зв'язку із концентрацією більшості технологічних функцій у закордонних офісах іноземних страховиків; підвищення чутливості вітчизняного страхового ринку до коливань світового фінансового ринку, а також міжнародних фінансових спекуляцій; перевагу інтересів країни походження капіталу над інтересами суб'єктів вітчизняного ринку; відтік коштів за кордон та ризик появи інструментів для швидкого дезінвестування та виходу з ринку.

Таким чином, враховуючи значну місткість вітчизняного страхового ринку та відносно високу доходність страхових операцій, слід очікувати, що подальша глобалізація світового страхового простору призведе до збільшення на українському ринку кількості іноземних страховиків, які зацікавлені в створенні різних альянсів або спільних проектів з українськими компаніями. В цих умовах успішний перебіг глобалізаційних процесів на національному страховому ринку, як на наш погляд, залежатиме від фінансової стійкості страхових компаній та потенційних страхувальників. Оскільки обмеження глобалізації є нереальним, єдино правильні дії за цих умов полягають у виробленні нових підходів до регулювання національного страхового ринку, формування ефективних моделей управління страховими відносинами в Україні. З огляду на це потрібно визначити: параметри й тенденції розвитку сучасного світового простору та страхового ринку загалом; сформувати систему інструментів нового регулювання, які б оперативно реагували на ймовірні суттєві зміни у страховій діяльності; забезпечити поступове звуження сфери використання глобальних механізмів регулювання страхових відносин за рахунок максимального зменшення податкового навантаження на фінансову діяльність страховиків; запровадити принципи оподаткування, які діють у країнах ЄС. Відповідаючи на виклики глобалізації страхового простору, вітчизняні страхові компанії для збереження конкурентних переваг повинні нарощувати рівень капіталізації, удосконалювати свої операції й послуги, впроваджувати прогресивні технології управління.

Література

1. Журавка О.С. Вплив іноземного капіталу на розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]/О.С.Журавка.– Режим доступу: www.lib.academy.sumy.ua/library/Article%5CZhuravka_2.pdf.
2. Залетов О. Доля иностранного капитала на страховом рынке Украины остается почти неизменной [Електронний ресурс] / О.Залетов. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/13/03/12/4583>

3. Пластун В.Л. Іноземний капітал на страховому ринку України / В.Л Пластун, В.С. Домбровський //Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С. 182–189.
4. Ткаченко Н.В. Вплив іноземного капіталу на розвиток страхової системи України / Н.В. Ткаченко // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 115–121.